

İÇTİMAİ NİZAM

MADDE-108: “Kadın için asıl olan onun anne ve evinin terbiyecisi, hanımı olmasıdır. Kadın korunması gereken bir namustur.”

Bu madde birçok delilden alınmıştır. Bunlar şunlardır:

1- Nikâha teşvik ve kadının çocukları için en iyi koruyucu olduğuna dair deliller.

2- Kocasının izni olmadan kadının evinden dışarı çıkmasının yasak olduğuna dair delil.

3- Kadının avret olduğu (örtünmesi gerektiği), özel hayatının olduğu, kendisine nikâhlı olmayan yabancı bir erkekle yalnız başına bir arada bulunmasının yasak olduğu, yanında mahremi olmaksızın yolculuğa çıkmasının yasaklandığı, süslenip süsünü, güzelliğini kocasının dışındakilere göstermesinin haram olduğu hakkındaki deliller. Bu konuların detaylı olarak delilleri şunlardır:

1- Enes'ten rivayet edildiğine göre Nebî (ﷺ), nikâhı emrediyor (teşvik ediyor) ve evlenmeyi tamamen terk etmeyi de yasaklıyor ve şöyle diyordu:

تَزَوُّجُوا الْوَدُودَ الْوُلُودَ إِنِّي مُكَاتِّرٌ بِكُمْ الْاُنَّبِيَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ “*Doğurgan ve kocasını çok seven kadınlarla evleniniz. Zira ben kıyamet günü diğer peygamberlere karşı sizin çokluğunuzla övünürüm.*”¹

Ma'kıl İbnu Yesar (رضي الله عنه) anlatıyor: "Rasulullah (ﷺ)'e bir adam gelerek: Ben evlenmek üzere asaletli ve güzel bir kadın buldum. Ancak kısırdır, çocuk doğurmuyor. Onunla evleneyim mi? diye sordu. Nebî (ﷺ): **Hayır evlenme!** buyurdular. Sonra adam ikinci sefer geldi, yine aynı cevabı aldı. Adam üçüncü sefer geldiğinde şöyle dedi:

تَزَوُّجُوا الْوَدُودَ الْوُلُودَ فَإِنِّي مُكَاتِّرٌ بِكُمْ الْاُمَمَ “*Vedud (çok seven, aşık) ve velud (çok doğuran) olanla evlenin. Zira ben kıyamet günü diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim.*”²

¹ Ahmed b. Hanbel, Müs. Mükessirin, 13080

² Ebu Davud, K. Nikah, 1754

Bu hadis, nikâhtaki **hikmetin** ve **sonucun** doğurganlık olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda hadis doğurgan olmayan kadınla evlenmeyi yasaklamaktadır. Bu da gösterir ki; kadının birinci görevi **annelik** sonra **kocasının hanımı** olması sonra da şeriatın mübah ve mendub kıldığı işlerden dilediklerini doğrudan doğruya yapmasıdır.

Abdullah b Amr b. As'dan rivayet olunduğuna göre bir kadın Rasulullah (ﷺ)'e gelerek şöyle der: *"Ya Rasulullah, şu benim oğlum için karnım bir kap, göğsüm ona su kaynağı ve bağrım onu bastığım bir yer oldu. Babası ise beni boşadı ve onu benden çekip almak istedi."* Bunun üzerine Rasulullah (ﷺ) şöyle dedi:

"أنت أحقُّ به ما لم تُكحِّيَ "Yeniden evlenmediğin müddetçe sen ona bakmaya daha çok hak sahibisin."¹

Böylece hadis, çocuğun kadına ait olacağı durumlardan birisini belirlemektedir. Bu durum ise anneliğin önemine delalet etmektedir. Dolaysı ile de çocuğun annenin kefaletine bırakılmasına hükmetmeye yol açmıştır. İşte bu iki delil kadındaki asli özelliğin **annelik** olduğuna delalet etmektedir. Şeriat kadındaki annelik özelliğine ilave olarak, hamilelik, doğum ve emzirme ile ilgili hükümleri de belirlemiştir

2- Enes (رضي الله عنه)'den: *"Adamın birisi yolculuğa çıktı ve karısının dışarı çıkmasını yasakladı. Bir süre sonra kadının babası hastalandı ve babasını ziyaret etmek için Rasulullah (ﷺ)'den izin istedi. Rasulullah (ﷺ) ona şöyle dedi:*

"Allah'tan kork ve kocanın emrine muhalefet etme."

Ebu Hüreyre (رضي الله عنه)'den: Rasulullah (ﷺ) şöyle dedi:

"لا يَحِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَصُومَ وَرَوْجُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ "Kocasının yanında bulunan bir kadının kocasının izni olmadan nafil oruç tutması helal olmaz."²

İbni Abbas (رضي الله عنه)'dan:

"Kocasının izni olmadan karısının nafil oruç tutmaması, kocanın karısı üzerindeki haklarından biridir."

Şeriat kadına, hastalandığı zaman babasını ziyaret etme ve nafil oruç tutma hakkı vermiştir. Ancak bunları kocasının izni ile yapabilmesine izin vermesi, kadının evinin terbiyecisi, hanımı olduğunun delilidir. Zira rivayet edildiğine göre, Nebî (ﷺ) kızı

¹ Ebu Davud, K, Talak, 1938

² Buhari, K., Nikah, 4796

Fatıma'yı evin içindeki işlere bakmakla, Ali'yi de dışarıdaki işlere bakmakla görevlendirmiştir. Kendisi de eşine şöyle demiştir:

"Ey Aişe! bize su getir. Ey Aişe! Bize sofraya hazırla. Ey Aişe! Bıçağı getir ve onu taşıla bile."

Eğer kadının kocasına hizmet etmesi, şeriatın kadına mübah kıldığı alışveriş gibi işlerle veya mendublardan sayılan nafile namaz kılmakla çatıştığı zaman, kadının kocasına hizmet etmesi daha doğrudur, önceliklidir. Böylesi durumlarda kadının mübahları ve mendupları terk ederek kocasına hizmet etmesi gerekir. İşte burada zikrettiğimiz bu iki delil kadının asli vazifesinin **evinin hanımefendisi** olduğunun delilidir.

3- Katade Nebî (ﷺ)'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Bir cariye (kız) hayız görmeye başladığı zaman yüzü ve ellerinin bileklerine kadar olan kısmı müstesna vücudunun geri kalan kısmının görünmesi hela olmaz."

Ebu Bekir İbni Cüreyc'den şu hadisi rivayet eder: "Aişe (r. anha) dedi ki: Kardeşimin kızı süslenmiş bir halde yanıma geldi. Daha sonra ise Rasulullah (ﷺ) geldi ve onu görünce yüzünü çevirdi. Bunun üzerine ben: Ya Rasulullah! O erkek kardeşimin kızı ve bir cariyedir, dedim. Bunun üzerine Rasulullah (ﷺ) şöyle dedi:

"Kadın, ergenlik çağına erişince, yüzünden ve şunlardan başkasını göstermesi caiz olmaz diyerek kendi bileklerini tutarak gösterdi."

Kadının giyeceği elbise ve avreti ile ilgili bu sınırlama, kadının korunması gereken bir **ırz/namus** olduğunun delilidir. Aynı zamanda Allahu Teâla şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Kendi evinizden başka evlere geldiğinizi fark ettirip ev halkına selam vermedikçe girmeyin."¹

Allahu Teâla başkasının evine ev halkının iznini almadan girmeyi yasaklamakta, izinsiz girmeyi görgüsüzlük, izin alarak girmeyi ise insaniyet sayarak ayette **"geldiğinizi fark ettirip"** ifadesini kullanmaktadır. Ayette geçen bu ifade izin isteme anlamında kullanılan kinaye bir sözdür. Burada izin istemekten maksat ise, kadının evde tesettürsüz bir halde dolaşmakta olabileceğinden eve

¹ Nur: 27

girmemektir. Bu nedenle annenin evi dahi olsa izin alarak girmek vacibdir. Ebu Davud bu konuda şu hadisi rivayet etmektedir:

"Bir adam Rasulullah (ﷺ)'e gelerek, Ya Rasulullah! Annemden de izin alayım mı? dedi. Allah'ın Rasulü: **Evet** dedi. Bunun üzerine adam: Annemin benden başka hizmetçisi yoktur, yanına her girdiğimde izin almam gerekir mi? deyince, Rasulullah (ﷺ): **Annemi çıplak bir halde görmek ister misin?** dedi. Adam: Hayır diye cevap verdi. Allah'ın Rasulü: **Öyle ise her seferinde izin iste**" dedi.

Nur suresi 31. ayette ise Allahu Teâla şöyle buyurmaktadır:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرَ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ **"Mü'min kadınlar, kocaları, babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kendi kadınları, ellerinin altında bulunanlar (köleler), kadına ihtiyacı kalmamış -cinsi güçten düşmüş- hizmetçiler, yahut henüz kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına göstermesinler."**¹

Böylece Allahu Teâla kadının vücudunun, elleri ve yüzünün dışında kalan kısımlarından göstermesi mübah olan kimseleri, şehvet duygusundan yoksun olanlar ve mahremleriyle sınırlandırmıştır. Bu sınırlama kadının korunması gereken bir ırz olduğunun açık ve net delilidir ve kadının korunması bu hükümlerle kuşatılmıştır. Aynı şekilde avret olanı (görülmemesi gereken yerleri) belirttiği gibi, avret olandan başka görmeleri kendilerine caiz olan şahısları da dakik bir şekilde belirlemiştir ki bu da kadının korunmasına işaret etmektedir.

İbni Abbas Nebî (ﷺ)'in hutbe okurken şöyle işittiğini rivayet eder:

"Beraberinde mahremi olmadıkça bir adam bir kadınla baş başa yalnız kalmasın."²

Yine Nebî (ﷺ)'in şöyle dediği rivayet edildi:

"لا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ تُسَافِرُ مَسِيرَةَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ عَلَيْهَا"
"Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kadına, beraberinde"

¹ Nur: 31

² Müslim, K. Hac, 2391

kendisi için mahrem olan birisi olmadıkça bir gün bir gecelik bir yolculuğa çıkması helal değildir.”¹

İbni Abbas'dan rivayet edilen bir diğer hadiste ise Nebî (ﷺ) şöyle buyurmaktadır:

وَلَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ امْرَأَتِي خَرَجَتْ حَاجَةً وَإِنِّي
اِكْتَسَبْتُ فِي غَزْوَةٍ كَذًا وَكَذَا قَالَ انْطَلِقِي فَحُجَّ مَعَ امْرَأَتِكَ "Bir kadın beraberinde bir
mahremi olmadıkça yolculuğa çıkmasın. Bunun üzerine bir adam
kalkıp şöyle dedi: Ya Rasulullah karım hacca gitti. Ben ise filan
gazveye yazılıyım, dedi. Bunun üzerine Allah'ın Rasulü: **O halde git
karınla beraber hac yap.**"²

Böylece Rasul (ﷺ) onu, karısını koruması için savaşa hazırlanmakta olan ordudan çıkardı.

Yine Allahu Teâla şöyle buyurmaktadır:

“وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الَّتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ
“Bir nikâh ümidi beslemeyen, çocuktan kesilmiş yaşlı kadınların, ziynetlerini (yabancı erkeklere) göstermeksizin dış elbiselerini çıkarmalarında bir vebal yoktur.”³

Bunun manası, ziynetleri olmaksızın demek değildir. Zira ziynet kadına kesinlikle mübahtır. Bunun manası, erkeklerin bakışlarını kendilerine çekecek şekilde ziynetlerini göstermesinler demektir. Yasaklama ziynet hakkında değil ziynetin yabancı erkeklere gösterilmesi hakkındadır.

İşte bütün bu deliller, kadının korunması gereken bir ırz, namus olduğuna kat'i olarak delalet etmektedirler. Bu delillerin tamamı bu maddenin delillerini oluşturmaktadır.

MADDE-109: “Asıl olan erkeklerin kadınlardan ayrı olmalarıdır. Alış veriş gibi şeriatın izin verdiği ihtiyaçlar ve hac gibi kendisine izin verilmiş bulunan toplantılar haricinde kadınlarla erkekler bir arada bulunmazlar.”

Bu madde bir kaç delilden alınmıştır. Bu deliller şunlardır:

¹ Müslim, K. Hac, 2388

² Müslim, K. Hac, 2391

³ Nur: 60

1- Şeriat Müslüman için bir özel ve genel hayat belirlemiştir. Özel hayatında kadının, mahremlerine avret olan yani örtülmesi gereken yerlerinin dışında gösterebileceği yerleri belirlemiştir. Genel hayatta ise bedeninden, yüzü ve elleri dışındaki yerlerini göstermemesini emretmiştir.

2- Namazda kadınların saflarının erkeklerin saflarının arkasında olmasını;

3- Erkeğe kadınlara bakmamalarını ve kadına da erkeklere bakmamalarını;

4- Kadına genel hayatta görünmesine cevaz verilen yerleri dışında ziynet yerlerinin tamamını örten kapalı, kâmil bir elbise ile örtünmesini; emretmiştir.

5- Mahremleri arasında vücudunun avret yerleri dışında kalan yerleri göstermesini ise kadına mübah kılmıştır.

Bütün bu hükümlerin delilleri, asıl olanın erkeklerin kadınlardan ayrı olmasına delalet etmektedir. Böylece onlardan her biri diğerinin hayatından ayrı bir hayatta yaşar.

Bunun yansıra şeriat, kadına bazı hususları mübah, bazı hususları mendub ve bazı hususları da farz kılmıştır. O halde kadının kendisine farz, mübah ve mendub olanları yapması kaçınılmazdır. Fakat bunları Allah (ﷻ)'ın Kur'an'da şu sözlerle vafsettiği örtü ile yapması gerekir:

"Baş örtülerini yakalarının üzerine-kadar-örtsünler."¹ وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

Buradaki örtü, ifadesinden kasıt vücudun üst kısmını örten örtüdür, yani başörtüsüdür.

"Örtülerini (cilbablarını) üstlerine alsınlar."² يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ

Yani aşağıya, topuklara kadar vücudu örten örtü. Çünkü **cilbab**, elbisenin üzerinden giyilen örtüye denir. Cevheri, Sihah isimli kitapta şöyle demektedir: "*Cilbab üst örtüdür. Ona çarşaf da denir.*" Kamusu'l Muhitte ise şöyle denmektedir: "*Cilbab, kadının örtüsünden başka geniş elbisesi ya da örtü gibi elbisesini kendisi ile örttüğü şeydir.*" Ayette geçen, "edna" kelimesi ise aşağı doğru bele salıvermektir. Elbiseyi aşağısına salıvermek en aşağıya kadar

¹ Nur: 31

² Ahzab: 59

indirmekle olur. Allahu Teâla'nın şu sözü de kadının örtüsünü vasfediyor.

"Ziyneti göstermeksizin"¹ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ

Bu da zinetlerini göstermemeleri, süslerini açığa vurmamaları bakımındandır.

Şeriat kadına alış veriş, icareyi, vekâleti, kefaleti, vb. şeyleri mübah işlerle uğraşmayı, haccetmek, zekât vermek gibi farzları yerine getirmeyi emrettiği gibi sadaka vermek, miskinlere hizmet etmek ve hastaları tedavi etmek gibi mendub işlerle uğraşma konusunda da serbest bırakmıştır. Böylece kadının bunları yapmak için şeriatın belirlediği örtü ile evinden dışarı çıkması ve bu işleri yapmak uğruna erkeklerle bir arada durması, toplanması caizdir. İşte bunlar şeriatın kadın için farz, mendub, mübah olarak belirleyip kabul ettiği ihtiyaçlardır ve şeriat bunları yerine getirmek için kadının erkeklerle bir arada olmasını tasvip etmektedir.

Bu deliller; İslâm'da hayatı boyunca, özel hayatlarında erkeklerin kadınlardan ayrı; genel hayatlarında ise kadın ve erkeklere; farz, mendub ve mübah olan hususları yerine getirmeleri için bir arada bulunabileceklerine delalet eder.

İşte bu maddenin delilleri bunlardır.

MADDE - 110: “Erkeklere verilen haklar kadınlara da verilir. İslâmiyetin kadın ve erkeklere şer’î delillerle tahsis ettiği haklar müstesna olmak üzere erkeklere yüklenen farzlar kadınlara da yüklenir. Kadın da ticaret, ziraat ve sanayi işlerine katılmak, muamelat ve akitlerde bulunmak hakkına sahiptir. Her nevi hakka sahip olur. Kendi başına veya başkasıyla malını çoğaltabilir. Hayat işlerinin hepsine bizzat katılabilir.”

Bu maddenin delillerin izahı şöyledir:

Şari, kullara hitap ederken, erkek veya kadın olmalarına bakmaksızın onlara insan olmaları vasfı ile hitap etmektedir. Nitekim Allahu Teâla şöyle buyurmaktadır:

¹ Nur: 60

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا "De ki. Ey insanlar muhakkak ki ben sizin hepinize gönderilmiş Allah'ın Rasulüyüm."¹

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ "Ey insanlar! Rabbinizden korkun."²

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ "Ey iman edenler! Allah'a ve Rasulüne icabet edin." (Enfal: 24)

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ "Oruç sizin üzerinize farz kılındı."³

فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ "Sizden kim Ramazan ayına şahit olursa onda oruç tutsun."⁴

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ "Namaz kılın."⁵

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ "Onların mallarından zekât al."⁶

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ "Sadakalar/zekâtlar Allah'tan bir farz olarak ancak yoksullara, düşkünlere... mahsustur."⁷

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ (yığanlara)."⁸

وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا "Allah alış verişi helal, faizi haram kıldı."⁹

Ve diğer nasslar.

Bütün bunlarla Şari, muhatabın erkek ya da kadın olmasına bakmaksızın insanlara genel bir hitapla hitap etti. Şari'nin hitabındaki bu genellik, olduğu gibi kalır. Bundan dolayı şariat, erek olması özelliğinden dolayı erkeğe veya kadın olması özelliğinden dolayı da kadına değil, bilakis insan olması özelliğinden dolayı insanoğluna hitaben gelmiştir. Şeriatta var olan şer'î yükümlülükler, haklar ve görevler yalnızca insanlar içindir, insanlardır.

İşte bu maddede geçen "erkekler verilen/yüklenen hak ve sorumluluklar kadınlara da yüklenir/verilir" metnin delili budur. Çünkü şariat insan için gelmiştir. Kadın ve erkeğin her birisi de insandır. Şariat kadın için veya erkek için gelmemiştir. Onların her

¹ A'raf: 158

² Lokman: 33

³ Bakara: 183

⁴ Bakara: 185

⁵ Bakara: 43

⁶ Tevbe: 103

⁷ Tevbe: 60

⁸ Tevbe: 34

⁹ Bakara: 275

ikisi de insandır. Dolayısıyla Şari'nin hitabı olan şer'î hükümler karşısında kadın da erkek de aynı seviyededirler.

Şeriatta, şer'î bir nassla kadına ya da erkeğe has olduğunu belirten bir şer'î hüküm geçmedikçe Şari'nin hitabındaki bu genellik, şeriattın tamamında ve şeriattaki her hükümde olduğu gibi kalır. Bir hükmün yalnızca kadına veya erkeğe ait olduğu şer'î bir nassla belirlenir. Böyle bir nass bulunduğu zaman kadın şeriattaki bu nass ile tahsis edilir. Aynı şekilde erkeği ilgilendiren bir nass bulunduğu zaman da erkek, şeriatta bulunun nass ile tahsis edilmiş olur. Bu nedenle şariat ve hükümleri, kadın olmasına ya da erkek olmasına bakmaksızın insan için genel olması üzerinde kalır. Allahu Teâla ayette şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا "Ey insanlar! Ben topyekün hepiniz için gönderilen Allah'ın Rasulüyüm."¹

Aynı şekilde diğer birtakım hükümler de erkek veya kadın ayrımı yapmaksızın genellik üzeredir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ "Ey İman edenler! Allah'a ve Rasulüne icabet edin."²

"Allah'a itaat edin. Rasulüne de itaat edin."³

فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ "Sizden kim Ramazan ayına şahit olursa onda oruç tutsun."⁴

وَأَشْهِدُوا ذَوَى عَدْلٍ مِنْكُمْ "İçinizden adalet sahibi iki kişiyi de şahit tutun."⁵

Ve bunların dışında daha birçok hükümler. Bunların tamamına dikkat edildiği zaman bunların erkek ya da kadın ayrımı yapmaksızın genel bir ifade ile geldiği görülür.

Böylece asl olan Şari'nin şeriati, erkek veya kadın olmalarına bakmaksızın her ikisinin de insan özelliğine sahip olmalarından dolayı insana ait kılmış olmasıdır. Daha sonra Şari tarafından yalnızca erkeğe veya yalnızca kadına ait olan birtakım hükümler gelmiştir. Hem kadın hem de erkek kendileri için özel olarak tahsis edilmiş olan bu hükümler çerçevesinde, Şari tarafından getirilen nasslar çerçevesinde

¹ A'raf: 158

² Enfal: 24

³ Al-i İmran: 132

⁴ Bakara: 185

⁵ Talak: 2

hareket ederler ve bunları aşamazlar. Kadın veya erkekten herhangi birisine tahsis edildiğine dair açık bir nass geçmedikçe bir hüküm tahsis edilemez. Belirli hükümlerin kadın veya erkeğe tahsisi, genel hükümlerden müstesnadır. Dolayısıyla şeriatın diğer hükümleri genelliği üzere olduğu gibi kalır. Genel hükümlerden istisna edilen hükümler de nassların belirlediği sınırlar çerçevesinde kalınır ve belirlenen sınırlar aşılamaz.

Örneğin erkekleri dışlayarak sadece kadınlara has olan; hayız günlerinde namazı terk etmek ve ramazan orucunu bozmak, bir kadının şahitliğinin yeterli görüldüğü yalnızca kadının bakabileceği bekâret tespitini gerektiren davalara ait hükümler, nasslarla belirlenmiş yalnızca kadınlara has hükümlerdir. Bu hükümler erkekleri dışlayarak yalnızca kadınları ilgilendirmektedir. Kadın hakkında nass bulunan hususla sınırlıdır. Nass varit olmayan hususlarda kesinlikle kadına hüküm tahsis olunmaz. Bilakis erkek-kadın ayırımı yapılmaksızın erkeğin muhatap oluşu gibi şeriat koyucusunun hitabına kadın da muhatap olarak kalır. Çünkü hitap insan içindir; kadın ya da erkek için değil.

Diğer taraftan yönetim, sulta (otorite, yönetim yetkisi) gibi erkeklere has bazı hükümler vardır. Zira yönetimi erkekten başkası üstlenemez. Bu erkeklere tahsis edilmiş bir hükümdür, hakkında nass geçmiştir. Böylece bu hüküm, kadın olmaksızın erkeğe tahsis olunur. Fakat erkeğin bu tahsis olunuşu sadece yönetimle sınırlı kalır, yargı ya da devlet daireleri başkanlarına tahsis edilmez. Çünkü nass yönetim ya da ulu'l emr "yönetim sahipliği" hakkında gelmiştir. O halde tahsis yönetimden sadece hakkında nassın geçtiği hususla sınırlı olur. Hakkında nass geçmediği hususlarda tahsis kesinlikle yapılmaz. Bilakis erkek de kadın gibi fark etmeksizin şeriat koyucusunun hitabı ile muhatap olarak kalır. Çünkü hitap insan içindir; kadın ya da erkek için değil.

Buna binaen İslâm'da kadınlar için haklar, erkekler için haklar ya da kadınlar için yükümlülükler, erkekler için yükümlülükler diye bir şey yoktur. Bilakis İslâm'da erkek ya da kadın olmasına bakılmaksızın insan olması vasfı ile insan için haklar ve yükümlülükler vardır. Zira şeriat bütün hükümleriyle insan için geldi. Bu hükümlerden bazıları istisna kılındı ve bunlarla özel nassa dayanarak kadın olması vasfı ile kadına hitap edildi. Şeriatın

hükümlerinden bazı hükümler de istisna edilip özel nassa dayanarak erkek olması vasfı ile erkeğe hitap edildi.

Şeriatın genelliği ve onun hükümlerinde her hükmün genelliğine binaen kadın; ticaretle, ziraatta, sanayide, erkeğin çalışması gibi çalışır. Çünkü bu hususlarda şeriat koyucusunun hitabı insan için gelmiştir.

Yine kadın muameleler ve akitlerde/sözleşmelerde sözlü tasarrufların hepsini kullanabilir. Çünkü şeriat koyucusunun hitabı insan için geldi.

Kadın mülkiyet sebeplerinden herhangi bir sebeple mülk sahibi olabilir. Kendisinin veya başkasının uygun gördüğü bir şekilde mallarını çoğaltıp genişletebilir. Çünkü şeriat koyucusunun hitabı insan için geldi.

Kadın öğretim işini üstlenebilir, cihad yapabilir. Çünkü şeriat koyucusunun hitabı insan için geldi.

Kadın siyasetle uğraşabilir, siyasi partilere katılır, yöneticileri muhasebe eder. Çünkü şeriat koyucusunun hitabı insan için geldi.

Kadın genel olarak yaşamın işlerinin hepsine, fark etmeksizin erkeğin katılması gibi bizzat katılabilir. Çünkü şeriat koyucusunun hitabı insan için geldi.

MADDE - 111: “Kadının devlet memurluğuna mezalim mahkemesi dışında kadılık makamına tayin edilmesi, ümmet meclisine üye seçmesi ve seçilmesi, Halifenin seçimine ve biatına katılması caizdir.”

Bu maddenin delili, icare hükmünün delilidir. Çünkü memur ücretle çalışandır, kadı da ücretle çalışandır. İcarenin delili ise genel olarak geldi; kadın ve erkeği kapsar. Ebu Hüreyre'den gelen bir rivayette Nebî (ﷺ) şöyle buyurmaktadır:

ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ... وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَاسْتَوْفَى مِنْهُ
 "Kıyamet günü ben üç kişinin hasmıyım:... Bir kimseyi ücretle tutup ondan istifade ettiği halde onun ücretini ödemeyen kimse."¹

¹ Buhari, K. Buyu', 2075

Burada geçen"ecir" kelimesi geneldir. İcarenin tarifi ise şöyledir: İcare; bir karşılık ile menfaat üzerine bir akittir, sözleşmedir.

Devlet dairesinde ve yargıda çalışma ise; devlet ile memur arasında üzerinde bir maaş karşılığı sözleşmenin yapıldığı bir menfaattır. Nitekim Ömer b. Hattab kavminden Şifa isimli bir kadını Medine'de Hisbe Kadılığına tayin etmiştir.

Fakat kadının Mezalim Kadılığını üstlenmesi caiz değildir. Çünkü Mezalim kadılığı yönetimdendir.

Ümmet Meclisine gelince; Şura genel delille sabittir.

وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ **"Onların yönetim-işleri aralarında Şura iledir."**¹

Rasul (ﷺ) Hudeybiye'de saçlarını tıraş etmek ve kısaltmaktan geri durduklarında hanımı Ümmü Seleme'nin yanına girdi ve ona şöyle dedi:

"Müslümanlar helak oldu" ve ona olanları anlattı. Ümmü seleme ise ona şöyle dedi: *"Sen tıraş ol onlar sana muhalefet etmezler."* Rasul (ﷺ) de öyle yaptı. Müslümanlar da kalkıp traş oldular ve saçlarını kısalttılar. Daha sonra Ümmü Seleme O'na: *"Hemen onlarla yola çık"* dedi; Rasul (ﷺ) de öyle yaptı. Böylece Rasul bir kadının görüşünü almıştır. Bu ise, siyasette olsun, başka şeyde olsun her şeyde kadının görüşünün alındığına delalet eder.

Ümmet Meclisine üye olan kimse "görüşte" vekil olan kimsedir. Vekâlet ise erkeğe caiz olduğu gibi kadına da caizdir. Çünkü vekâletin delili geneldir. Bunun için kadının Ümmet Meclisine üye olması caizdir.

Kadının Halifeyi seçmesi ve ona biat etmesine gelince; kadınların biatı hakkındaki Ümmü Atiyye hadisi ve şu ayet gayet açıktır:

إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعَنَّكَ **"O Mümin kadınlar sana biat etmek için geldiklerinde..."**²

Bunun için kadının Halife seçmesi ve ona biat etmesi caizdir.

¹ Şûra: 38

² Mümtetine: 12

MADDE - 112: “Kadının yönetimi yüklenmesi caiz değildir. Kadın; Halife, Vali, Amil, Mezalim Mahkemesinde kadı olamaz. Yönetimden sayılan herhangi bir işi bizzat üstlenemez.”

Bu Maddenin delili Buhari'nin Ebu Bekre'den rivayet ettiği şu hadistir: Ebu Bekre dedi ki: Fars halkının, Kisra'nın kızını kendilerine kraliçe yaptıkları haberi Rasulullah (ﷺ)'a ulaşınca şöyle dedi:

لَنْ يُفْلَحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَمَرَهُمْ امْرَأَةٌ "Yönetim işlerini bir kadına yükleyen bir toplum asla iflah olmaz."¹

Bu hadis, kadının yönetim görevini üstlenmesinin caiz olmadığını gösteren gayet açık bir delildir. Böylece kadının, Halifelik, Tefviz ve Tenfiz Muavinliği, Valilik, Baş Kadılık, Mezalim Kadılığı veya Amil gibi yönetim işlerinden sayılan herhangi bir işi üstlenemez. Bu konudaki hadisin açık ve net olmasından dolayı bunlardan birisini kadının üstlenmesi kesinlikle caiz değildir.

MADDE - 113: “Kadın bir genel olan hayatta bir de özel olan hayatta yaşar. Genel hayatta açık saçık olmamak yalnız el ve yüzü görünebilecek şekilde olmak kaydıyla kadınlarla, mahrem erkeklerle ve yabancı erkeklerle bir arada yaşaması caizdir. Özel hayatta ise, ancak kadınlarla ve mahremleriyle bir arada yaşayabilir. Yabancı erkeklerle bir arada yaşaması caiz olmaz. Her iki halde de kadın şeriatın hükümlerinin hepsiyle kayıtlıdır.”

Bu maddenin delili 109.ncu maddenin delilinde geçen; evlere girerken izin isteme ve mahremlerine ziynetlerini açabileceğini bildiren, özel hayatla ilgili yaşantının delilini oluşturan ayetler ve tam tesettürle ilgili, ziynetini kocasından başka erkeklerle göstermemek ile ilgili ayetler, Allah (ﷻ)'ın kadın ve erkeğe eşit olarak koymuş olduğu farzlar, mendublar ve mübahlara delalet eden kadının genel hayatını ilgilendiren ayetlerin oluşturduğu delillerdir.

Ancak, Allahu Teâla kadına genel olan hayatta erkeklerle beraber yaşamasını ticareti, sanayiye, devlet memurluğunda çalışmayı, kadılığı, siyasi partilere katılmayı, yöneticileri muhasebe etmeyi ve hayatın sahasına girmeyi, oralarda erkeklerle beraber yaşamasını

¹ Buhari, K. Megazi, 4073

mübah kılarken, beraberinde kadınla ilgili özel hükümler de koymuştur. Genel hayata çıkarken ellerinin ve yüzünün dışındaki tüm vücudunu örtecek şekilde bir elbiseye bürünmesini ve ziynetlerini açığa çıkarmamasını emretmiştir. Allahu Teâla şöyle buyurmaktadır:

ولا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا "Görünenleri hariç ziynetlerini (süslerini ve mahrem yerlerini) göstermesinler."¹

İbni Abbas; ayette geçen "görünen kısımlar müstesna" ifadesinden kastın eller ve yüz olduğunu söylemektedir. Rasul (ﷺ) şöyle buyurmaktadır:

"Bir kadın hayız görmeye başladıktan sonra yüzünden ve bileklerine kadar olan kısmı müstesna ellerinin dışında kalan yerlerini göstermesi caiz olmaz."

Ayette ise Allahu Teâla şöyle buyurmaktadır:

غَيْرَ مُتَّبِعَاتٍ بِزِينَةٍ "Ziynetlerini göstermeksizin."²

Ve yine Rasul (ﷺ) şöyle buyurmaktadır:

"Herhangi bir kadın kokulanıp kokusunu koklamaları için bir topluluğun içinden geçerse, o kadın zanidir."³

Şariat, kadının özel hayattaki yaşamı belirlerken kadınlar, mahremleri ve çocuklarından başkaları ile birlikte yaşamasını men etmiştir. Bu özel hayatta, kardeşleri, mahremleri ve çocukların dışında kalan kimselere ziynetlerini gösterir elbise içinde olmasını men etmiştir. Allahu Teâla şöyle buyurmaktadır:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِمُعْوَظَةٍ أَوْ آبَاءٍ أَوْ أَبْنَاءٍ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ "Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları kocalarının oğulları, erkek kardeşlerinin oğulları kız kardeşinin oğulları, kendi kadınları, ellerinin altında bulunanlar (köleler), erkeklerden kadına ihtiyacı kalmamış hizmetçiler yahut kadınların kadınlık özelliklerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına ziynetlerini göstermesinler."⁴

¹ Nur: 31

² Nur: 60

³ Nesei, K. Zinet, 5036

⁴ Nur: 31

Bu özel hayatta kadının yanına ister mahremi olsun ister başkası olsun, izin almadan girmeleri kesinlikle yasaklanmıştır. Allahu Teâla şöyle buyurmaktadır:

"Kendi evinizden başka evlere geldiğinizi insanca fark ettirip ev halkına selam vermedikçe girmeyin."¹

Rasul (ﷺ) de bir adama annesinin yanına girerken bile izin almasını emretmiştir.

MADDE - 114: “Kadınların mahrem olmayanlarla yani yabancı erkeklerle bir arada bulunması, yabancı erkeklerin önünde mahrem yerlerini, kadınlık süslerini göstermesi ve avret yerlerini açığa vurması men edilir.”

Bu madde şu üç hususu açıklamaktadır:

1- Halvetin (Kadının yabancı bir erkekle تنها bir yerde başbaşa kalmasının) yasaklanması. Bunun delili Rasul (ﷺ)'in şu sözüdür:

"Bir erkek bir kadınla halvette olmasın. Zira onların üçüncüsü şeytandır."²

"Yanında kadının mahremi olmadıkça bir erkek bîr kadınla halvette kalmamasın."³

2- Teberrücün (Kadının süslenip süsünü yabancı erkeklerle göstermesinin) yasaklanması. Bunun delili ise Allahu Teâla'nın şu sözüdür:

"Ziynetlerini yabancı erkeklerle göstermeksiniz."⁴
 "Gizlemekte oldukları ziynetleri anlaşılsın diye ayaklarını yere vurmasınlar."⁵

Böylece bu ayette Allahu Teâla **teberrüc** işlerinden bir işi nehyediyor. **Teberrüc** lügatta, ziynetin gösterilmesidir. Kamusu'l Muhitte şöyle tarif edilir: "Teberrüc etti demek erkeklerle ziynetini

¹ Nur: 27

² Ahmed b. Hanbel, Müs. Aşeretü'l Mübeşşirin bi'l Cennet, 172

³ Müslim, K. Hac, 2391

⁴ Nur: 60

⁵ Nur: 31

gösterdi demektir." Bu anlam aynı zamanda teberrüc kelimesinin şer'î manasıdır. Teberrüc süslenmekten başkadır. Çünkü teberrüc bir şey, süslenmek başka şeydir. Nitekim bir kadın başkalarının dikkatini çekmeyecek bir şekilde süslendiği zaman teberrüc etmeden ziynetlenmiş, süslenmiş sayılır. Teberrücden men edilmek, kesinlikle süslenmekten men edilmek demek değildir. Bilakis teberrücden men edilmek, erkeklerin dikkatini kadına çeken süslenmenin yasaklanması demektir. Çünkü teberrüc ziynetin gösterilmesi ve yabancılar için süslenmek ve güzelleşmektir, makyaj yapmaktır. Bir kadın süslerini ve makyajını yabancı erkeklere gösterdiği zaman "**teberrüc**" etti denilir. Lügatta kullanılan bu ifade teberrücden sayılan davranışları yasaklayan nassları teyid etmektedir.

Dikkatle incelendiğinde nassların güzellik ve ziynetin gösterilmesini yasakladığı görülmektedir. Bu ifadeden de **teberrüc** amacıyla süslenmenin kesinlikle men edildiği anlaşılır. Zira Allahu Teâla şöyle buyurmaktadır:

"O gizlemekte oldukları ziynetleri bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar."¹

Bu ayette Allah (ﷻ)'ın, ziynetin gösterilmesini nehyettiği açıkça görülmektedir. Zira "*Gizlemekte oldukları ziynetleri bilinsin diye*" dedi.

Ebu Musa el-Eşari'den rivayetle Rasulullah (ﷺ) şöyle dedi:

"Herhangi bir kadın kokulanıp kokusunu koklamaları için bir topluluğun içinden geçerse, o kadın zanidir."²

Yani zani gibidir. İşte bu da teberrüc işlerinden bir işin nehyedilmesi hakkındadır. Burada açıkça ziynetin gösterilmesi yasaklanmaktadır. Zira hadiste, "*Kokusunu hissetsinler diye bir topluluğun önünde geçerse*" ifadesi kullanılmaktadır. Yani erkekler kokusunu hissetsinler diye kadının kokulanması nehyediliyor.

Ebu Hüreyre'den: Rasulullah (ﷺ)'ın şöyle dediği rivayet edildi:

"Benim henüz görmediğim -sonra ortaya çıkacak- cehennem

¹ Nur: 31

² Nesei, K. Zinet, 5036

*ehlinden iki sınıf vardır. 1. Sınıf: Giyinmiş çıplaklar, böbürlene/kibirlene yürüyüp erkekleri saptırmaya çalışan, kadınlardır. Başlarında deve hörgücüne benzeyen hörgüçler vardır. Bu kadınlar cenneti göremeyecekler ve kokusunu dahi hissetmeyeceklerdir. İkinci sınıf: Yanlarında sığır kuyruğu gibi kamçılar/coplar olup onlarla insanlara vuran erkeklerdir."*¹

Bu hadis de teberrüc davranışlarından bir davranışı nehyetmektedir. Bu yasaklama hadiste geçen şu ifadelerde açıkça görülmektedir: "Giyinmiş çıplaklar". Yani güzelliklerini, cazibelerini gösterenler demektir. "Böbürlene/kibirlene yürüyüp erkekleri saptırmaya çalışan" Yani erkeklerin dikkatlerini çeken hareketler yapanlar demektir. "Başlarında deve hörgücü gibi hörgüçler olan kadınlar." Bu ifade saçlarını açığa çıkaranlardır. Yani, saçlarını deve hörgücüne benzer şekilde yapmalarındır. Hadiste geçen (el-baht) kelimesi Horasan devesi demektir. Yani saçlarını Horasan devesi hörgücü gibi yapmalarındır. Böylece bu hadiste de yabancı erkeklerle ziynetin gösterilmesi yasaklanmaktadır.

İşte böyle teberrüc işlerinden bir işi nehyederek gelen bütün nasslar, erkeklerin kadına meyline etki eden ziynetin gösterilmesinin nehyini açıklamaktadır. Bu ise, Lügat manası olarak teberrücün manasının ziyneti göstermek olduğunu, sadece süslenmekten ibaret olmadığını teyid etmektedir. Böylece yasak olan teberrüc olmaksızın süslenmek değil, lügat manasının delaleti ile ve ona ait işlerden herhangi bir işi nehy eden hadislerin delaleti ile teberrücdür.

3- Kadının yabancı erkekler önünde avretini açığa çıkarmasının nehyedilmesidir. Zira kadının eli ve yüzü hariç bütün vücudunu örtmesi farzdır. Bunun delili ise Allahu Teâla'nın şu sözüdür:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ **"Görünen kısımları müstesna olmak üzere zinetlerini teşhir etmesinler."**²

İbni Abbas şöyle dedi: "Görünen kısımlar eller ve yüzdür."

Rasul (ﷺ) de şöyle dedi:

"Kadın olgunluk/buluğ çağına geldiğinde kendisine yüzünden ve bundan başkasını göstermesi caiz değildir dedi ve ellerini bileklerine kadar gösterdi."

¹ Ahmed b. Hanbel, Baki Müs. Mükessirin, 8311

² Nur: 31

Böylece kadının yüzü ve bileklerine kadar elleri hariç bütün vücudu avrettir. Onu Örtmesi farzdır. Örtünmekten kasıt ise cisim olarak vücudun değil tenin/derinin örtülmesidir. Ancak Üsame b. Zeyd'den yapılan şu rivayete gelince: Dedi ki: "Rasulullah (ﷺ) bana, Dihye el-Kelbi'nin kendisine hediye ettiği kalın bir keten elbise giydirdi. Ben de onu karıma giydirdim. Daha sonra Rasulullah (ﷺ) bana niçin keten elbiseyi giymediğimi sorunca ben: Ya Rasulullah! Onu hanımına giydirdim, dedim. Bunun üzerine Allah'ın Rasulü (ﷺ) şöyle dedi:

"Ona emret, o elbisenin altına bir iç gömlek giysin. Korkarım ki o elbise onun kemiğinin hacmini gösterir."

Burada kast olunan kadının uzuvlarının, şeklinin örtülmesi değil cildinin örtülmesidir, Çünkü Rasul (ﷺ) ona, keten elbisenin altına iç gömlek giymesini emrettirdi. Bunu da yani iç gömlek giymesini de kadının kemiklerinin hacminin görülmesi fark edilir olmasından korkmakla illetlendirmiştir. Dolaysı ile bu ifadeden cildin, tenin örtülmesi anlaşılmaktadır. Çünkü hadiste geçen: (عِلَّة) kelimesi lügatta geçtiği gibi elbisenin altına giyilen iç çamaşırdır. Bu, ancak cildi örter, organın şeklini örtmez. Nitekim Şevkani Neylül Evtar isimli kitabında bu hadisin şerhinde şöyle der: Bu hadis, bedenini göstermeyen bir elbise ile örtmesinin kadına farz olduğuna delalet etmektedir. Bu, avreti örtmenin bir şartıdır. O kadın, keten gömleğin altına bir iç elbise giymekle emrolundu. Çünkü o türden keten elbiseler cildi, bakanın bakışlarından saklamaz, bilakis dışa yansıtır şekilde örülmüş elbiselerdir.

Cildin örtülmesinden kasıt olunan ise, canlılığı içinde vücudun şeklinin örtülmesi değil cilt renginin örtülmesidir. İbni Kudame el-Muğni isimli kitabında bu görüşü öne sürer ve avretin örtülmesi bölümünde şöyle der: "Farz olan, cildin rengini örten bir şeyle örtünmektir. Eğer kendisiyle örtünülecek şey, arkasından cildin rengi gösterecek şekilde ince ise, böylece cildin beyazlığı ya da kırmızılığı belli oluyorsa, onunla namaz caiz olmaz. Çünkü onunla örtünme hasıl olmaz. Eğer o örtü, cildin yaratılış şeklini yansıtsa bile rengini örtüyorsa namaz caiz olur. Çünkü, örtü ne kadar kalın olursa olsun yani yaratılış şeklinin yansımasından kaçınılamaz."

MADDE - 115: “Kadın ve erkekten her biri, ahlaka açısından tehlikeli, toplumu ifsad edici özelliği olan ve şer’î hükümlerden herhangi birinin içine giren herhangi bir işi yapmaktan men edilir. Mesela; erkeklerin kendisine olan meyillerinden faydalanmak için uçaklarda kadın hostes, berberlerde ve lokantalarda güzel oğlanlar çalıştırmak gibi işler yasaklanır.”

Bu maddenin delili, Rafî b. Rifaa'dan rivayet edilen şu hadistir: *"Rafî dedi ki: Nebî (ﷺ), cariyenin, eliyle yaptığı ekmek, örgü ve nakış gibi işlerinden başka kazancını nehyetti."*

Yani kadın, kadınlığının istismar edilmesini hedefleyen her işten men edilir. Başka işler ona mübah olarak kalır. Bu yasaklama hadiste geçen: **"eliyle yaptığından başka"** ifadesinden anlaşılmaktadır. Yani emeğini kullanmayı kastettiği husustan başkası demektir. Böylece hadisin mefhumu, kadının kadınlığının istismarını men etmektedir. Kaldı ki: **"Harama götüren vesile haramdır"** şer’î kaidesine binaen de harama götüren her amel men edilir. **"Tamamı mübah olan bir bütün parçalarından biri zarara neden oluyorsa, zarara neden olan parça haram olur, bütünü geri kalan kısmının mübahlığı devam eder"** şer’î kaidesine göre de erkek olsun kadın olsun her şahıs, kadın ve erkek için mübah olan bir işte çalışması, o şahsın kendisine veya ümmete veya topluma zarara neden olduğunda -bu zarar hangi çeşit olursa olsun- bu işte çalışması men edilir.

MADDE - 116: “Evlilik hayatı sükûn ve güven hayatıdır. İki kişinin birlikte yaşaması arkadaşlık ve dostluktan ibaret bir hayattır. Erkeğin eşi üzerindeki liderliği yönetim değil işlerin gözetimi yönünde bir liderliktir. Kadının kocasına itaati farz kılınmıştır. Yaşadığı çevreye göre kadının nafakasını temin etmek de erkeğe farzdır.”

Bu maddenin delili, Allahu Teâla'nın şu ayetidir:

İşte bu delillerin tamamı, evlilik hayatının itminan hayatı olduğuna delalet ettiği gibi evlilik hayatının itminan hayatı olmasını sağlayan hususları yerine getirme görevinin de erkeğe ait bir vazife olduğuna delalet etmektedir. Nitekim İbni Abbas'tan şöyle dediği rivayet olundu: *"Karımın benim için süslendiği gibi ben de onun için süslenirim. Benim onun üzerindeki hakkımın temiz olarak devam etmesini istiyorum ki böylece onun üzerimdeki hakkı vacib olsun. Çünkü Allahu Teâla şöyle dedi:"*

"Onların yükümlülükleri olduğu gibi hakları da vardır."¹ وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ

Allahu Teâla şu ayeti kerime ile evde üstünlüğü ve liderliği erkeklere ait kılmıştır:

"Erkekler kadınlar üzerine kaimdirler (lider ve üstündürler)."² الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ

Ancak bu üstünlük ve liderlik, yönetim ve sulta liderliği değil işlerin takibi liderliğidir. Kamusu'l Muhit'de şöyle deniliyor: *"Kadın işi düzeltti, mutedil hale getirdi. Erkek kadının sırtını giydirdi, karnını doyurdu."* Bu da gösteriyor ki erkeğin kadın üzerindeki üstünlük ve liderliğini ifade eden (قوام) "Kavvame" kelimesinin sözlük manası; kadına harcama yapmak ve onun ihtiyaçlarını gidermektir. Başka şer'î bir manası olmadığına göre sözlükte kullanılan anlam aynı zamanda ayetteki anlamı da ortaya koymaktadır. *"Kadınlar üzerine kaimdirler"* sözünün manası işte budur. O halde erkeğin kadın üzerinde **kaim** oluşunun onun işlerini yerine getirmesi şeklinde olması, erkeğin kadın ile geçiminin de arkadaşlık ve dostluk şeklinde olması kaçınılmazdır. Nitekim Allahu Teâla bu geçimi şöyle vasıflandırdı: Zira şöyle dedi: **"Ve dostundan."** (Abese: 36) وَصَاحِبِهِ Yani "eşinden" demektir.

Nitekim Rasul (ﷺ) evinde hanımları için bir dost ve arkadaş gibi idi, onlara dikta yönetimi ile hakim olan bir emir değildi. Onun hanımları ona danışır ve onunla münakaşa ederlerdi. Ömer b. Hattab'ın şöyle dediği rivayet edildi: *"Vallahi henüz biz cahiliyette iken kadınlara herhangi bir husus danışmazdık ve değer de vermezdik. Ta ki Allahu Teâla onlar hakkında indirdiğini indiresiye ve onlara taksim ettiğini taksim edinceye kadar. Bir ara ben bir mesele hakkında düşünüp müşavere ederken eşim bana şöyle şöyle yapsaydın dedi."*

¹ Bakara: 228

² Nisa: 34

Bunu üzerine ben ona şöyle dedim: Sana ne oluyor, senin burada işin ne? Yapmak istediğim iş hakkında niçin konuşuyorsun? O ise bana şöyle dedi: Hayret sana ey Hattab oğlu! Sen bana danışmak istemiyorsun. Halbuki senin kızın Rasulullah (ﷺ)'e her an müracaat ediyor. Hatta bazen Rasul (ﷺ)'in günü öfkeli geçiyor. Böyle bir günde üzerime cübbemi alıp evimden dışarı çıktım ve kızım Hafsa'nın yanına vardım. Ona dedim ki; Ey kızcağızım, sen Rasulullah (ﷺ)'a günü öfkeli geçesiye kadar devamlı müracaatta mı bulunuyorsun? O da bana; Vallahi ben ona her zaman baş vururum, dedi. Ben ona dedim ki: Biliyorsun ben seni Allah'ın azabı ve Rasulünün öfkesi hususunda uyarıyorum. Kızım, senin sahip olduğun güzelliğin ve Rasulullah'ın sevgisi seni gurura sevk etmesin."

Enes'ten şöyle rivayet edildi: "Nebî (ﷺ)'in hanımlarından birisi kendisine bir çanak içinde bir yemek hediye etmişti. Aişe, çanağa eliyle vurdu ve içindekileri yere döktü. Bunun üzerine Nebî (ﷺ) şöyle dedi: **Yemeğe yemek, kaba kab isteriz.**"

Aişe'den rivayet edildiğine göre; "Rasulullah (ﷺ) ashâbı ile beraberken ben ona bir yemek yaptım. Hafsa da bir yemek yaptı. Hafsa benden önce yaptı. Ben cariyeye dedim ki: Koş, hemen onun çanağını ters çevir. O da gitti o kabı ters çevirdi. Çanak kırıldı ve yemek etrafa saçıldı. Bunun üzerine Rasul (ﷺ) o yemeği bir meşin minder üzerine topladı. Orada bulunan ashâbı ile birlikte onu yediler. Sonra benim çanağı Hafsa'ya götürdü ve ona: **Kabınızın yerine bu kabı alın dedi.**"

Bu hadisler delalet ediyor ki, Rasul (ﷺ)'in eşlerine kaimliği, işlerin gözetimi ile ilgili idi; yönetim **kaimliği** değildi. Onun eşleri Rasul (ﷺ) ile dost, arkadaş konumunda idiler, O'nun yanında tebaa gibi değildi. Onun eşleri ile geçimi **dost** ve **arkadaşlık** geçimi idi.

Allah (ﷻ) kadına kocasına itaati farz kıldı; kocasına buğz edip asi olmasını ise haram kıldı. Allahu Teâla (ﷻ) şöyle dedi:

وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاصْزُبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا

"Baş kaldırmamasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın ve bunlarla yola gelmezlerse dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın."¹

¹ Nisa: 34

Allah (ﷻ) erkeğe hanımının nafakasını farz kıldı. Şöyle buyurdu:

"İmkânı geniş olan, nafakayı imkânlarına göre versin. Rızkı daralmış bulunan da nafakayı Allah'ın kendisine verdiğinden ayırsın."¹

أَلَا إِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا وَلِنِسَائِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقًّا فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ فَلَا يُوطِئْنَ فُرُشَكُمْ مَنْ تَكَرَّهُونَ وَلَا يَأْذَنَنَّ فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ تَكَرَّهُونَ *"Dikkat edin! Muhakkak ki, kadınlarınız üzerinde sizin hakkınız ve sizin üzerinizde de kadınlarınızın hakkı vardır. Kadınlar üzerindeki sizin hakkınız, yataklarına ve evlerinize hoşlanmadığınız kişileri almamalarıdır. Dikkat edin! Onların sizin üzerinizdeki hakkı, giyim ve yiyeceklerini temin hususunda onlara iyi ve güzel davranmanızdır."*²

Başka bir hadiste şöyle geçti:

"Onların üzerinizdeki hakkı maruf ölçüleri içerisinde rızıkları ve giyimleridir."

Ebu Süfyan'ın karısı Hind'in Rasulullah (ﷺ)'e gelerek şöyle dediği rivayet olunur: "Ya Rasulullah Ebu Süfyan, cimri bir adamdır. Bana ve çocuğuma yetecek nafaka vermiyor." Bunun üzerine Rasul (ﷺ) ona şöyle dedi:

خُذِي مَا يَكْفِيكَ وَوَلَدَكَ بِالْمَعْرُوفِ *"Sana ve çocuğuna maruf ölçüler içinde yetecek olanı al."*³

İşte bunlar bu maddenin delilleridir.

MADDE - 117: "Evin işlerini yerine getirmekte karı koca tam bir yardımlaşma ile yardımlaşırlar. Kocanın üzerine düşen evin dışarıda yapılan bütün işlerini yerine getirmektir. Kadın üzerine düşen de evin içinde yapılan bütün işleri gücü yettiğince yerine getirmektir. Kadının gücünün yetmediği işleri karşılayabilecek kadar hizmetçi bulundurmamak erkeğin üzerine yükümlülüktür."

Bu maddenin delili; Rasul (ﷺ)'in fiili ve sözüdür. Zira Rasul (ﷺ), kızı Fatıma'ya evin hizmetini, Ali'ye de evin dışında kalan

¹ Talak: 7

² Tirmizi, K. Rıdai, 1083

³ Buhari, K. Nafakat, 4945

hususları yapmayı emretti. Rasulullah (ﷺ)'in kızı Fatıma, Rasulullah'a gelerek değirmen çevirmekten dolayı şikayetçi olduğu ve değirmen çevirmede yeterli olacak bir hizmetçi istediği rivayet olunur. Bu delalet ediyor ki; kadın evin işlerini gücü yettiğince yerine getirmekle yükümlüdür. Kadının bir ya da daha çok hizmetçiye ihtiyacı olunca, onun için hizmetçi ya da hizmetçiler temin edilir. Bunun delili; Fatıma'nın Rasul (ﷺ)'den ev işlerinde kendisine yardımcı olacak bir hizmetçi talep etmesidir. Bunlar erkeğin evin dışındaki işleri yapmakla yükümlü olduğuna delalet etmektedir. Böylelikle karı koca arasında yardımlaşma vücut bulmuş olur.

MADDE - 118: “Çocuğa kefalet (bakmak) kadına farzdır ve onun hakkıdır. Kadın ister Müslüman ister gayrı Müslim olsun çocuk, bakıma muhtaç olduğu müddetçe çocuğa bakmak kadının görevidir. Çocuk bakıma ihtiyaç göstermeyecek durumda ise, bakılır; Veli ve çocuğa bakan kadın Müslüman ise, çocuk istediğinin yanında ikamet etmekte serbest bırakılır. Çocuk, ister erkek ister kadın olsun seçtiği kişiye verilir. Çocuğun erkek ya da kız olmasında bir fark yoktur. Fakat ikisinden birisi gayrı Müslim ise çocuğa tercih hakkı bırakılmaz, Müslüman olana bırakılır.”

Bu maddenin delili Abdullah b. Amr b. As'dan rivayet edilen şu hadistir: Abdullah b Amr b. As'dan rivayet olunduğuna göre: “*Ya Rasulullah! Şu benim oğlum için karnım bir kap, göğsüm ona su kaynağı ve bağrım onu bastığım bir yer oldu. Babası ise beni boşadı ve onu benden çekip almak istedi*” dedi. Bunun üzerine Rasulullah (ﷺ) şöyle dedi:

أَنْتِ أَحَقُّ بِهِ مَا لَمْ تُنْكِحِي **"Yeniden evlenmediğin müddetçe sen ona bakmaya daha çok hak sahibisin."**¹

Bu hadis, çocuk bakıma muhtaç olduğu sürece çocuğa bakmaya kadının daha hak sahibi olduğuna delalet etmektedir. Zira Rasul (ﷺ), evlenmedikçe çocuğa bakma hakkının kadına ait olduğuna hükmetti. Çocuğu serbest bırakmadı. Bu durum çocuğun henüz bakıma muhtaç olmaktan kurtulmadığına delalet eder.

¹ Ebu Davud, K. Talak, 1938

İbni Ebi Şeybe, Ömer'den şunu rivayet eder: "Ömer, Asım'ın annesini boşadı. Sonra, Asım onun kucağında iken, Ömer gelip Asımı ondan almak istedi. Aralarında çekişme oldu. Bu nedenle de çocuk ağladı. Bunun üzerine ikisi Ebu Bekir es-Sıddık'a gittiler. Ebu Bekir şöyle dedi: *"Annenin dokunması, kucağı, kokusu çocuk büyüyünceye kadar çocuk için senden daha hayırlıdır. Büyüyünce tercihini kendisi yapar."* Bu nedenle bakıma muhtaç çocuğun bakımı annesinin hakkıdır ve annesinin üzerine farzdır. Çocuğun büyük annesi de annesi gibidir. Aynı zamanda bakım hakkı olan bütün kadınlar da böyledir.

Çocuk büyüüp sütten kesilme yaşına ve daha büyük bir yaşa gelince, anne ve babası arasında seçim yapar. Bunun delili Ebu Davud'un Abdülhamid b. Ca'fer'in babası ve dedesi Rafi b. Sinan yoluyla rivayet ettiği şu hadistir: *"Rafi Müslüman olur; fakat karısı Müslüman olmayı kabul etmez. Kadın Nebî (ﷺ)'e gelip şöyle der: Kız benim çocuğumdur, henüz daha yeni sütten kesildi. Rafi ise; o, benim kız çocuğumdur der. Bunun üzerine Nebî (ﷺ), Rafi'ye sen bir köşeye otur, kadına da sen de bir köşeye otur dedi. Ve kız çocuğunu ikiniz de çağırın dedi. Bunu üzerine çocuk annesine meyletti. Allah'ın Rasulü: Bu çocuğa yolu göster, diye dua edince çocuk babasına yöneldi ve onu babası aldı."*

Bu hadisi Hakim, sahih kabul eder ve Darekutni de o çocuğun isminin Ümeyre olduğunu zikreder. Nitekim Ahmet b. Hanbel ve Nesei bu hadisi başka bir rivayetle rivayet ederler. Nesei, Abdülhamid b. Cafer el Ensari'den o da dedesinden şunu rivayet etti: *"Cafer'in dedesi Müslüman olur, fakat dedesinin karısı Müslüman olmayı kabul etmez. Bunun üzerine dedesi henüz bülüğa ermemiş bir küçük oğlan çocuğu ile Rasul (ﷺ)'in yanına gelir. Rasul babayı bir köşeye, anneyi başka bir köşeye oturtur. Daha sonra o çocuğu serbest bırakır ve Allah'ım ona doğru yolu göster der. Çocuk da babasına gider."*

İbni el-Cevzi; Bu iki rivayette geçen çocuk tabirinin yerine oğlan çocuğu tabirini rivayet eden daha isabetli davranmıştır dedi. Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre: *"Nebî (ﷺ), babası ve annesi arasında tercih yapması için bir oğlan çocuğunu serbest bıraktı".* Ebu Davud; Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etti: *"Nebî (ﷺ)'e bir kadın geldi ve şöyle dedi: Ya Rasulullah kocam oğlumu alıp götürmek istiyor. Halbuki o bana Ebu Utbe kuyusunda su içiriyor ve bana yararı oluyor. Bunun üzerine Nebî (ﷺ) o çocuğa şöyle dedi: Bu*

baban, bu da annendir. Hangisini istiyorsan onun elini tut. Bunun üzerine çocuk annesinin elini tuttu ve kadın çocuğunu alıp gitti."

Bu delillere göre bir çocuk memeden, yani anne kucağından kurtulduktan sonra veya daha üst yaşa gelip bakıma muhtaç olmayınca, annesi ve babası arasında serbest bırakılır. İster çocuğun yaşı üç ister daha fazla olsun, bakıma muhtaç olmayacak durumda olması fark etmez. Çocuk halen bakıma muhtaç olunca serbest bırakılmaz, anneye verilir. Ancak anne kâfir ise, çocuk da bakıma muhtaç ve süt emme yaşında ise anne ona bakmak istiyorsa çocuk anneye verilir. Bu konuda hadisin genelliğinden dolayı, tefrik edilmeksizin Müslüman anneye verildiği gibi verilir. Fakat çocuk sütten kesilme yaşına ve yaştan üstünde bir yaşa gelip bakıma ihtiyacı kalmazsa, serbest bırakılmaz, eşlerden Müslüman olan tarafa verilir. Eğer kadın Müslüman ise ona verilir. Eğer erkek Müslüman ise çocuk ona verilir. Bunun delili ise Allahu Teâla'nın şu sözüdür:

"Allah kâfirler için Müslümanlar üzerinde asla bir yol kılmaz."¹

Bakım, bakıcıya Müslüman üzerinde bir yol kılar. Bunun delili de Rasul (ﷺ)'in şu sözüdür:

"İslâm üstündür. Onun üzerine bir şey üstün kılınmaz."²

Çocuğun bakımını üstlenmekle bakıcı, çocuğun üzerine üstünlük kurmuş olur.

Ayrıca çocuğun kâfir bir kimsenin eli altında kalması kâfirin çocuğa küfrü aşılmasına neden olur ki bu caiz değildir. Dolayısıyla çocuk kâfir olan bakıcıdan alınır. Nitekim yukarıda geçen Sinan b. Rafi' hadisinde; Rasulullah (ﷺ) çocuğun kâfir annede kalmasına razı olmayarak Müslüman babayı seçmesi için ona dua etti ve çocuk Müslüman babayı tercih etti.

¹ Nisa: 141

² Buhari, K. Cenaiz